

En CADEVALL ha mort!

Podria fer aquí una ressenya minuciosa de tota la vida científica d'En CADEVALL. Però, sabedor de que altri ho farà de manera acurada, vull referir sobre la tomba del mestre que ens acaba de deixar, uns quants records de la seva vida en aquests darrers anys, els més dolorosos, els més tràgics. La INSTITUCIÓ, coneix de sobra, per altra banda, la labor científica d'En CADEVALL per a que calgui recordar-la aquí, com no sia per a aquell treball de registre acurat que altri farà. En canvi, m'és ben agradós parlar-ne així, per a guardar aquest record en nostres planes.

* * *

Quan vaig conèixer a En CADEVALL, era ja, indiscutiblement la primera autoritat botànica de Catalunya. En LLENAS, a qui hauré d'agraïr tota la vida la meva iniciació en l'estudi de les plantes, m'havia parlat moltes vegades de la conveniència d'acompanyar a CADEVALL en alguna de ses excursions, per a gaudir de les seves meritíssimes ensenyances. En LLENAS fou també qui m'ensenyà el goig de les noves troballes, dels descobriments a Catalunya de plantes noves, i, em guià pel camí de les consultes al savi mestre, per a resoldre les qüestions dubtoses que tothora s'havien de presentar. Amb quina emoció vaig rebre la primera carta seva, després de la meva primera consulta! Quantes vegades la vaig llegir! Era per a mi, ensems que un goig vivíssim, el de llegir l'opinió d'En CADEVALL que contestava amatent a un desconegut que li consultava, el meu primer desengany. Jo li deia, que dalt de Coll de Gosèm, quant anant per Guardiola des de Manresa, on ovira la plana d'Igualada, hi havia trobat la *Ridolfia segetum*. Home absolutament inexpert, jo vaig determinar l'espècie guiant-me per una descripció dels òrguens vegetatius de la planta únicament, puix era a l'hivern quan la trobí. CADEVALL conequé prou bé la

meva poca habitud en l'estudi de les plantes, i em digué, que tal vegada no fos aquella l'espècie trobada per mi. Ell pensava si podria ésser *Ane-thum graveolens*, de la Sagarra i de l'Urgell, perquè volia fer-me l'honor d'una ensopegada raonable. Crec que li vaig comunicar que pensava igual que ell, volent desfer la meva error; més, a la fi, la planta susdita, resultà ésser *Peucedanum officinale*! Això passava, a primers de 1909; cap a l'estiu, en tornant del Montcau, aquell ric verger del Montcau i Mura que era per a mi, vingut de les terres de Bages, vaig haver de comunicar-li la troballa en aquella muntanya del *Delphinium elatum*. Jo aní a casa seva, a Terrassa, expressament per aquell motiu, i per a conèixer personalment a CADEVALL. El mateix estat d'ànim meu en descloure la primera carta d'En CADEVALL m'era propi altra cop en trucar a la porta de casa seva. Vivia En CADEVALL, a la mateixa casa on ha mort el 19 de novembre. A la saleta de la planta baixa, tot entrant a casa seva a l'esquerra, on ell treballava, allí vam tenir la nostra primera entrevista. Tot era en ordre en la petita saleta; la taula ben neta i ben cuidada, cada cosa en son lloc; els armaris sense pols, els llibres cuidadosament arrencats, i a banda i banda, els prestatges atapeïts deu volums de l'Herbari; el finestral, barrat per la reixa, com és costum a Terrassa, a penes si aquell capvespre il·luminava l'estança amb les darreres clarors del dia. CADEVALL em rebé amablement en havent-me jo mateix presentat, i la conversa seguí tota plena de bons consells, mentre li anava explicant les meves troballes. Aquell dia va donar-me la segona lliçó, en parlar-li de la troballa del *Delphinium elatum* al Montcau. «Perquè no em porta, mal sigui sinó un fragment de la planta, en lloc d'afirmar sense documents?» me digué. Jo vaig conèixer la seva poquíssima fè en les meves afirmacions, i després he vist que aquesta desconfiança perdurava en ell fins els darrers dies de la seva vida de botànic. Tot i estimant i venerant la mà que em pegava, sentia la rojor de la vergonya en més galtes. Passant el temps m'he donat compte del poc valer de totes aquelles afirmacions meves, que no duïen per a respondre'n cap firma autoritzada. I ensems he conegut que era aquell el fer d'En CADEVALL, i que era rigorós amb tothom i amb ell mateix, i que hom no trobarà mai en la seva obra res de lleuger.

* * *

Després, he visitat moltes vegades a CADEVALL. Cada vegada em rebia en la petita saleta on ell treballava, i cada vegada el trobava amb els plec de plantes esteses davant seu, i els llibres de consulta al costat. Sempre hi havia a la saleta el mateix ordre, la mateixa pulcritut, la claror somorta del finestral cara al nord, i una lleu olor de naftalina. I cada vegada la conversa era dedicada de plé a les plantes. La seva recança era la «*Flora de Catalunya*». En CADEVALL tenia la pròpia convicció del seu

valer i de la vàlua del seu arxiu de dades sobre les plantes catalanes. D'En CADEVALL podrà dir-ne tothom els millors elogis, però no crec que ningú pugui dir que era modest. Altres que ho volen semblar tampoc ho són; però ell, no cregué ni en la necessitat de semblar-ho. Savia que era a Catalunya la màxima autoritat botànica, i volia deixar-nos la seva obra de depuració i d'enriquiment de la «*Flora de Catalunya*». En totes les converses postres parlava sobre aquest punt, i un dia de goig em digué l'acord de l'*Institut de Ciències* de publicar-li la seva *Flora*, amb caràcter monumental, amb gravats per a totes les plantes i amb làmines de color. Era el moment arribat de la consagració de l'obra d'En CADEVALL, quan tot era a punt per a la florïda en la literatura científica catalana de l'obra de tota sa vida dedicada a l'estudi de les plantes nostres.

* * *

L'any 1919 aní a casa seva a felicitar-lo per St. Joan. Ja feia sis anys que havia tingut els primer atac de feridura, i posteriorment encare un altre. Caminava amb pena, recolzat el braç de la seva muller. Em rebé a la saleta de sempre, assegut a la cadira de braços. Ja no hi havia plantes a la taula, ni els llibres habituals d'altre temps. L'olor de naftalina s'havia esvait gaire bé del tot, i les coses eren encar més ben endressades, i més netes si hagués estat possible, els armaris tancats; i un gran retrat seu, d'Acadèmic, a la paret de darrera la taula, era una altra consagració, familiar, de l'home desvalgut, voltat en la saleta de mil penyores de glòria conquerides altre temps. Per En CADEVALL parlava la muller, que no podia trobar qui fos més gelós de la seva obra i de la seva glòria, i ell assentia. Els anys darrers havien passat crudels, i l'home fort era gairebé abatut. Sortosament, el manuscrit de la *Flora* era terminat. Les Gramínies i les Felgueres havien quedat descrites en un darrer esforç, i la esposa, hi havia col·laborat amb tota la voluntat i tendresa de qui sab que guia la mà d'un infant que ha estat un gran home. «Però jo no veuré impresa de! tot la meva obra», deia, com podia, trabada la llengua pel mal, sanglotant i plorant com un nen, En CADEVALL! I quins moments més tràgics aquells, Senyor, quan l'esposa feia en nom d'ell l'ofrena al Museu de Barcelona dels seus Herbaris, i llegia una clàusula de son testament deixant a la Junta de Ciències Naturals, una forta quantitat de la seva fortuna, per a premis de Botànica! Plorava així com un infant En CADEVALL, mentre l'esposa l'amoiava tendrement, i el reptava per no saver-se contenir. Donar els Herbaris! Qui pot saber que cosa és fer-ho en vida, com no sigui el pròpi autor de l'Herbari? Què val això al costat de la deïxa de la més gran fortuna? Perquè cada plec guarda un record i cada planta, dels més grats de la vida, dels més íntims. I les plantes i els records s'han anat apilant des de la joventut a la vellesa, i són records de mil indrets de la pàtria que un ha

resseguit. I desfer-se'n quan un arriba a vell i viu justament de la recordança!.... Els plors d'En CADEVALL en dir-li adeu! al seu herbari són la prova més gran de la seva amor a la Botànica.

L'Herbari CADEVALL fou donat al Museu de Barcelona. Prop d'un any ens costà la preparació i catalogació, i el dia arribà de rebre'l amb tota l'honor a la casa. La Junta de Ciències Naturals volgué inaugurar la nova instal·lació del Museu amb una festa íntima, d'homenatge a l'home que consagrà sa vida a la Botànica catalana. I fou el 15 de gener de l'any passat. Vingueren d'aquí i de fora els seus amics, els seus admiradors, i els representants de les societats científiques, i vingueren els seus familiars, mès ell faltà a la festa. Abatut el cos, retingut al llit per la malaltia, privat de rebre cap emoció forta per consell del metge, restava en la pau domèstica de la seva cambra mentre aquí deiem en honor seva els millors elogis.

* * *

Era a primers de novembre d'enguany. De tant en tant solia visitar-lo a Terrassa, al gran amic, i aní a veure'l una vegada més. Ja no rebia a la petita saleta d'altre temps, que no havia deixat el llit de molts mesos en çà. Ja ni parlava per entendre'l; solament la bona muller, atenta a tot i endevinaire de les mirades del marit, mes que de ses paraules, era sempre qui traduia al visitant el veritable significat d'un esguard i un moure's dels llavis. Era la darrera visita a CADEVALL. No podiem sospitar d'una mort pròxima, perquè moria lentament, des de mesos i mesos, i encara semblava que podria allargar. Fou la darrera i fou tant breu, que durà uns curts moments només. La bona muller ens havia explicat abans, llargament, com els metges el veien de cada dia pitjor, i com ella mateixa estimava encertats els parers dels metges. La visita durà uns curts moments només i CADEVALL, encara ens mirà, interrogant-nos de fit a fit, i encara volgué moure els llavis per a parlar. La bona muller traduí son pensament: «En CADEVALL pregunta si En PAU, tornà feliçment del Marroc i com li anà l'excursió». Que aquest record fassi plorar una llàgrima al que fou son amic, i company d'excursions el nostre Carles PAU! I que serveixin de testimoni aquelles paraules pensades i no sabudes dir, de l'amor a les pantes i als seus amics, que tingué fins als darrers dies de sa vida, aquell home no modest, però convençut de la seva vàlua que fou en vida Joan CADEVALL i DIARS.—DR. PIUS FONT QUER.

Barcelona, novembre de 1921.